

Szindbád

R, f: Huszárik Zoltán, í: Krúdy Gyula, o: Sára Sándor, z: Jeney Zoltán, gy: Gulyás Lajos, ra: Mónus Attila, Tamási János, dr: Tóth János, oa: Varga Imre, Jankura Péter, v: Morell Mihály, h: Réti János, d: Vayer Tamás, k: Vágó Nelly

Sz: Latinovits Zoltán (Szindbád), Ruttkai Éva (Lenke), Leelőssy Éva (a fiatal Lenke), Dayka Margit (Majmunka), Nagy Anna (Fruzsina), Andai Györgyi fh. (Setétke), Szegedi Erika (Florentina), Muszte Anna (a virágáruslány), Horváth Sándor (Valentin), Czakó Anna (Valentin felesége), Bánsági Ildikó fh. (Mária), Medgyesi Mária (Paula), Szénási Ernő (Vendelin), Szilágyi Maya (Vendelin felesége), Bánhidi László (Bucsu bácsi), Balogh Zsuzsa (Estella), Pardi Anna (a fekete kalapos hölgy), Gábor Júlia (a lila kalapos hölgy), Malczér Annamária (az orgonáló nő), Tanay Bella (Fanny), Várhegyi Teréz (az ablakból integető lány), Zelk Zoltán (Nusdorf bácsi), Pap Éva (a szép szemű lány), Dorián Ilona, Stieff Magda, Benghardt Myra, Máthé Erzszi, Borbíró Andrea, Katona Éva, Szamosi Judit, Móger Ildikó

MAFILM 1. Játékfilmstúdió, szí, tak, 2650 m

B: 1971. november 25.

Készült: 1971-ben

„...Huszárik érti és szereti Krúdyt; tud a nyelvén, s a forgatókönyv írójaként is meszerien válogatta ki a legjellegzetesebb történeteket, hogy az emlékezés és álom képeiben egy költői képzeletvilág realizmusát keltse életre. Az elomlóan lágy, epikusan áradó, halvány lírai cselekménysort drámai pillanatok törlik meg, máskor ironia szövi át. Huszárik magabiztosan tájékozódik Krúdy álomvilágában...

Huszárik alkotása: valóságos képzőművészeti mestermű. Kockáit – csupa akvarell és pasztell – kiaggaťnám a szobám falára. Szindbád mesevilága ez, tehát csupa valóság.”

(Demeter Imre, *Film, Színház, Muzsika*, 19.)

„A Szindbád (...) teljességre törekvő, totalitásban gondolkodó film, amelynek anyagában a cselekvés és gondolkodás, az értelem és érzelem, a lehetőség és valóság pólusai között hánykolódó mai (mindenkori) ember dilemmái rendeződnek egymás mellé. Nagyszerű film, a szó minden értelmében az, számomra a legszebb magyar filmek közül való.”

(Horgas Béla, *Filmkultúra*, 1971. június)

„...minden részlete tökéletes: Sára Sándor, az operatőr segítségével – s itt az együttműködés és együtt alkotás messze túlmeľy a »segítség« szó legtagabb fogalomkörén is – a krúdys hangulatoknak valami olyan varázslatos képcsarnokát tudták megteremteni, ami azt hiszem,

még a legelszántabb Krúdy-rajongók igényeit is kielégíti, mert minden várakozásunkon messze túlmegegy.”

(Nagy Péter, *Filmvilág*, 1971. XII. 1.)

„Aki Krúdy hangulatait, színeit, elgondolkodásra való szavait szereti, aki Szindbád pillangóútját réteken, sírkerteken, hálókamrákon, kocsmák lámpája, vacsoraasztalok nyájas petróleumfénye körül szívesen követi, aki vele tart denevércsapongásaiban, s akinek Szindbád életeiről és halálairól megvan a maga megbocsátó-elítélő véleménye, az most mind meg lehet elégedve. Most, hogy ezekkel a hangulatokkal, színekkel, szavakkal, kicsapongásokkal és áhítatokkal filmen találkozunk Huszárik Zoltán–Sára Sándor–Jeney Zoltán–Latinovits Zoltán filmjében, a Szindbádban. A szétpárolgó, szétporzó Krúdy-novellákat összefűző és szétpergető rendező: Huszárik, a Krúdy álomvilágát, az ábrándokat, illúziókat és illatokat is fényképezni tudó operatőr: Sára, a tájak, gőzölgő fazekak, szoknyák, fodrok, szőke hajszálok Krúdy-zenéjét halló Jeney és a kíméletlen lírájú, behízselgően kegyetlen Krúdy-hős megszemélyesítője: Latinovits nevét azért kell egy lélegzetre említeni e film szülőiként, mert együtt lélegzenek ők négyen a filmben, együtt és ugyanabból a levegőből, a Krúdyéból.”

(Mátrai-Betegh Béla, *Magyar Nemzet*, 1971. XI. 25.)

„Huszárik finoman s rafináltan sokrétű ábrázolásmóddal disztigvál az egyes nők által megszemélyesített 'teljes életek', életformák között.”

(Zsugán István, *Filmvilág*, 1972. I. 1.)

„Huszárik's Hauptwerk *Szindbád* ist das extreme Beispiel einer Kinematographie, die scheinbar nur noch dem Kult überirdisch verklärter Bilder huldigt. Die Raffinesse einer Fotografie (Sándor Sára), die sich auf die impressionistischen Reize von Farben und Formen, auf die schöne, kulinarisch geniess-

bare Oberfläche der Dinge konzentriert, scheint kaum noch zu überbieten...”

(Ulrich Gregor: *Geschichte des Films*, C. Bertelsmann, München, 1978, 316. p.)

„Un film d'une beauté exceptionnelle, d'autant mieux que l'atmosphère d'époque, les paysages et l'humour répandu sur toutes choses comme le givre sur l'herbe, sont de la plus déroutante splendeur avec, en plus, le génie de l'auteur... ...Un pur joyau cinématographique.”

(Hugues Vehenne: *Le Soir*, Brüssel, 1972. aug. 24.)

„The sensuousness of the camera, as it beautifies food, landscapes and objects as well as women, might otherwise become cloying, and the nostalgic could slide into the sentimental. Yet it never does: instead, Huszárik recreates the metaphysical conceit on film.”

(Mari Kuttma: *Sight and Sound*, London, 1972. tavasz)

„Inserito elegiacamente in vaghe cornici prostiane, e spesso risolto in ovattati lirismi, *Sindbad* ha un fascino cattivante soprattutto per il virtuosismo delle inquadrature (firmate dal celebre Sándor Sára), l'uso squisito dei colori, l'arditezza del montaggio e la modernità della struttura.”

(Giovanni Grazzini: *Corriere della Sera*, Milano, 1972. aug. 23.)

„Après un début laborieux, une sorte de poème prend forme, assez complexe mais attachant. Les images ont pouvoir suggestif... ...Un lyrisme discret et sensible.”

(Louis Chauvet: *Le Figaro*, Párizs, 1972. aug. 25.)

„Es gibt wenige Filme, die bei einiger Fragwürdigkeit eine derartige, oft suggestive Fülle von Bildassoziationen liefern, die sich jedoch ohne jede Verfremdung verselbständigen und sich als poetisierender Spätsurrealismus ausweisen.”

(G. R. K.: *Frankfurter Allgemeine*, 1973. máj. 23.)

„The film has a great physical beauty enhanced by the brilliant work of Hungaro cinematographer Sandor Sara whose closeups, textures, color renditions help director Zoltan Huszarik create a delicate insight into the life and death of a sensualist...”

([Gene] Mosk[owitz]: *Variety*, New York, 1974. aug. 29.)

„L’histoire du vieil amoureux Sindbad est racontée en images pleines d’ironie, où les éléments plastiques et les associations visuelles créent un suspense toujours fragile.”

(Franz-Josef Albersmeier: *Cinema 72*, Párizs, 171. sz. 1972. dec.)

„...the film’s poetic evocation of an ageing hedonist’s final days is a striking tour de force of visual technique and metaphysical imagery.”

(Derek Elley: *Films and Filming*, London, 1981. dec.)

*

Az irodalom ihlette alkotások között különleges hely illeti meg Huszárik Zoltán *Szindbád*-ját, melyben nem egy vagy több mű cselekménymozzanatai elevenednek meg, hanem az írói világ, a Krúdy-élmény alaphangulata, tehát a regények és novellák egész sorát átforrósító vallomás szerelemről, találkozásról, elválásról, életről, halálról: emberi sorsunkról. Lelkiismeretes filológiai munkával bizonyára feltérképezhetnénk a forrásokat. Nevezetesen azt, hogy melyik mondat hol, milyen környezetben hangzott el az eredeti szövegben, s miképpen váltak a különböző mozaikok (leírások, megnyilatkozások, portrétörédek stb.) a csodálatosan egységes drámai filmépítmény részévé. Az ilyesfajta bűvárkodásnak azonban nincs sok értelme. Huszárik nem adaptációt szerkesztett, hanem az újabb kori magyar filmművészet remekét teremtette meg: minden idők legjelentősebb hazai alkotásainak egyikét.

Nézzük a *Szindbád* varázslatos titkait, a csodálatos látomás mélyrétegeit.

A koncepciót a rendező a következőképpen részletezte:

„Azt az elvet próbáljuk követni, amit az

irodalmi anyag reprezentál. A szürrealizmus olyan, mint az eső: valami megfoghatatlanból – az esőből – jön, de a földet veri. Egyszerre kell megragadnunk a naturánál, a realitásban – s fölülemelkedni rajta. Állapotokat, pozíciókat, gesztusokat rögzítünk. A tárgyak, a tárgyi elemek, az ételek, a szertartásos étkezések a maguk konkrétságával – megfelelő együttesbe állítva – új minőséggé állhatnak össze. A legkisebb sejtben is benne van a teljes organizmus, még a gondolkodás eleme is...

Iskolás dolog lenne megpróbálni egy az egyben képre fordítani Krúdy nyelvi bravúrait. Feladatunk a Krúdy-mű szellemiségének megkeresése. Azt a fajta érzékeny pszichózist s az állandó dinamikát, elmozdulást kell érzékeltetnünk, azokat az illékony hangulatokat, ízeket, színeket, azt a villódzó neuraszténiát kell megteremtelnünk, amely ugyanolyan ritmusban dobol a néző idegrendszerén, mint Krúdy írása. Ehhez természetesen segítségül hívtuk a képzőművészetet is – a Krúdy előttit és utánit – utalások, rekvizitumok formájában...”

(A *Szindbád* forgatása közben, Beszélgetés Huszárik Zoltánnal, *Filmvilág*, 1970/18. sz. 14. p.)

Huszárik hőse – tündérmesék lovagja és al-pári örömök kedvelője; gáláns úr és lelkiismeretlen kalandor; fegyelmezett férfi és szertelen csavargó. A nagy életélvezők mítoszának egyik megtestesítője – amilyennek Krúdy látta, s ahogy a rendező a maga szuverén olvasatában elképzelte őt. Szindbád hallatlan dinamizmusa, csillapíthatatlan élni akarása, egészséges türelmetlensége heves indulatokból táplálkozik, de a Minden Egész birtoklásának lehetetlen vágya is a hajtómotorja. Látszólag könnyedén tovasiklik ágy- és gasztronómiai kalandokon, ám nemcsak a szerelem éhsége meg az éhség szerelme foglalja el: mobilitását az örökkön-örökre elégedetlen ember folytonos nekigyürkőzése hevíti.

A film precízen részletezett társadalmi hátteret fest a hányattatások köré, a *Szindbád* azonban ennek ellenére – vagy éppen ezért

– túllép az időn, a modern magyar Odüsszeusz és megálmodója, a nagy író évtizedein. Megkockáztatjuk a talán meghökkentő kijelentést: a *Szindbád*-nak a legmaibb mához is kötődnek a hangsúlyai.

Az élet gyertyáját annak két végénél égető örökifjú – korunk hőse, akinek a modern világ ezer ellentmondásával kell szembenéznie. Ma persze más a konfliktusok holdudvara, a jellegük azonban nem változott. Most is az „önmagunk vállalása” és a „konformizmus” alternatívája kínálkozik a küzdelemre képes és az azt vállaló ember számára. A permanens harcot, a soha el nem fáradást, a folytonos újrakezdést Huszárik Zoltán józan poézissel vonja be. Képei ragyognak s lebegnek, villóznak és vakítanak, megejtő humánus, bensőséges líra és természeti szépség itatja át a bravúros asszociációkban gazdag beállításokat. A *Szindbád*-téma ilyenformán új megvilágításba kerül. Friss tartalmakkal telítődik. Mint ahogy a kritikusok többsége megállapította: Huszárik filmje „itt és most”, „ott és akkor”, vagyis 1971-ben is érvényes. Tizenhárom esztendővel később nemkülönben. Felsorolunk néhány gondolati címszót a műben hangsúlyosan exponált dilemmák közül: Lehet-e teljességre törekedni? Van-e harmónia? Miben rejlik az egyensúlykeresés titka? Hogyan szervezzük kapcsolatainkat? Érdemes-e küzdenünk a perc maximálisan kiaknázott örömeiért és még annál is tovább? Mit áldozunk fel – és áldozunk-e fel valamit – az öröm oltárán? Benne rejlik-e a maradéktalan üdvösség a szerelemben? Téved, aki azt hiszi, hogy ezek a gondok elvesztették aktualitásukat. A *Szindbád*-ot csak úgy lehet nézni, ha őszinte válasz rezonál bennünk Krúdy Gyula és Huszárik Zoltán költőiségük ellenére praktikus kérdéseire. Különben a mostanában gyakran vitatott maiságnak is az a legfőbb feltevése, hogy az alkotás – függetlenül a témától, a cselekménytől, az időkoordinátáktól stb. – mennyiben és milyen mélységgel ragadja meg a szemlélőt. Nem a korfestés hitelessége perdöntő (egyébként az sem mellékes), hanem a problematika egyetemessége. Ezzel

a kétszerkettőszerű axiómával magyarázható, hogy számos film csillogó-villogó „modernsége” ellenére is álmosítóan ásatag, míg elmúlt századokat feltámasztó drámákban gyakran szinte személyes ismerőseinknek tekintjük a már régen porladó szereplőket.

Szó, kép, zene, szín olvad egységbe a vásznon: az összetevők egymást erősítik, hajlékonyan simulnak egymáshoz, kifejezőerejük, emocionalitásuk, tartalmi gazdagságuk maximális intenzitású. Gondoljunk a vezérmotívumra: a Majmunkához való vissza-visszatérés kínos-keserves szertartásosságára, a „lezárás és újrakezdés” bűnbánó mondataira, a már-már csehovi pillanatokat idéző vezeklésre („Megpihenünk, Ványa bácsi”), melyet váratlanul s mégis törvényszerűen az ironia hullámai borítanak el, a kutyálkodás lebírhatatlan vágyára, amit *Szindbádnak* – szinte akaratlanul – be kell vallania. Igaz, mesterien felépített monológiájában kispolgári ábrándok húrjait pengeti („Én nyugalmazott számtiszt vagyok, maga pedig már húsz esztendeje a feleségem. Van 1000 forint megtakarított pénzünk a budai rácbankban, és már régen házat akarunk venni Pestlőrincen. Ott kis kert van, ahol maga kacsát meg libát nevel”), de megnyilatkozásaiból kivehető, hogy csak színes szavakat görget, nincs igazi hitele és fedezete a vallomásnak. Egyéb sem hiányzik neki, a folytonosan úton levőnek, a „varietas delectat” filozófiáját melengetőnek, mint az állandó röghözkötöttség, a kispolgári tespedés, a szorgalmas munkával szerzett ház és pénz: nyilvánvaló, hogy képtelen lenne ennek az ideális férji szerepnek az eljátszására. Pillanatok alatt megunná, gyorsan és lelkiismeretfurdalás nélkül kibújna a megszokás gyűlölt abroncsaiból. Miért mondja mégis a szöveget ilyen hévvel? Ekkora asszonybolondító vehemenciával? Egyszerű a magyarázat. A „homo ludens” szertelensége munkál benne. Néha jólesik elhessegetni magát a felelősséget, hogy később a bűnbánó mentegetőzés vagy a suta magyarázkodás mocsarába süppedjen.

Sára Sándor felvételei, a fenséges távlatokat megörökítő nagytotálók, az étkezési parádé

rekvizitumait felnagyító premier plánok, az álom titokzatosságát, az ábránd sejtelmességét, a vaskos prózát egyetlen képsorban is ötvöző second planok költői erővel, festői vizualitással jelenítik meg a gyötrődések és látomásosok, vágyak és eksztázisok, kétségek és bukások sorát.

A *Szindbád*: variáció Krúdyra. Az egyetlen, melyet csonkítatlanul teljesnek mondhatunk.

A *Szindbád* – egy életérzés tükre. Krúdy szituációi Huszáriknál az egyéniség múltját és jelenét egyaránt feltárják. Az időtlenség csak látszólagos. A rendezőnek két réteget sikerült tökéletesen egymásba úsztatnia, annak érdekében, hogy a sodródásai ellenére rokonszenves kobold felfogását, hedonizmusát, kiégett-ségét a gyökereknél ragadja meg.

Az expozícióban elhangzó mondatok ars poeticának, curriculum vitae-nek egyaránt beillenek: „Talán mindennél voltam, bálban és temetésen, erdőben és vízparton, bűnben és erényben. Sokat utaztam, most elfáradtam.” Tézis-antitézis-szintézis: a nyitó képek a könnyed és elherdált élet sovány summáját adják, előrevetítve azt, amit a kalandok mozaikjai részletekben is meglelevenítenek. De folytassuk tovább a vizsgálódást. Szindbád nem átalítja magát „eltévedt hercegnek” nevezni, amikor összetalálkozik Setétkével: „hercegnek, aki feleséget keres ezen a vidéken.” Egy szempillantással később – c’est la vie, fűzhetnénk hozzá ironikus kommentárként – már így reagál Setétke aggályaira: „Mondja, ismétlje a nevét, hogy ne felejtsem el soha többé.” Egyetlen jelenetben is benne rejlik a mentalitás lényege: az odaadás és a felejtés, a hűség és a hitetlenség már-már valószínűtlen kapcsolódása.

Vagy nézzük a Szindbád–Majmunka közötti színjáték érzelmi-hangulati forrpontjait, a „főzőcske” pókstratégiáját, a hódítás és a hódíttatás ceremonális kiszámítottságát:

„*Szindbád*: Majmunka királyné.

Majmunka: Gazember! Még a szemem elé mersz kerülni? Meggyilkollak, mást nem tehetek veled. Három napja sírok miattad.

Megtudtam, hogy a csúf Imolát, akinek olyan a haja, akár a pókfonal, s akit három évvel ezelőtt én láttam el étellel-itallal a rendőrség féltelmes börtönében, te, ezzel a nővel... Megöllek! Ezt a szégyent nem tudom elviselni. Az egész ház Imoláról és rólad beszél. S mindenki csodálkozva kérdezi: életben vagy még, Szindbád?

Szindbád: Esküszöm, hogy egy szó nem...

Majmunka: Csend legyen. Ezen már nem lehet változtatni. Meghalsz.

Szindbád: A fiatal nők csak rontanak az emberen. Semmit nem lehet tőlük tanulni, csak érzékenységet, amire nincs szükség az életben.

Majmunka: Látom, éhes vagy. Fajdkakasból főztem levest.

Szindbád: Látom, a majoránnát, rózsaszál, kifejeztetted a levesből.

Majmunka: Jó, tudom, hol van a szíved. Eleget hallgattam, mikor szerettél. Legalább egy fiatal, szép nővel csaltál volna meg. De egy vén nővel való megszegyenyítésemet, azt nem tudom elviselni.

Szindbád: A nagybátyám gyakran mondogatta gyermekkoromban: egy igazi férfi bátran szeretheti a dédöreganyját is. Ha már olyan vén, csúf nőt tudnék szeretni, mint a te Imola barátnőd, hát hogyan szerethetnek azok a nők, akik fiatalok és szépek, mint kegyed, Majmunka? Büszke lehet a kedvesére, királynő.

Majmunka: Meggyőztél, gazember.”

Az évődő-csúfolódó párbeszéd a magatartás – magatartások! – rejtett rugóit hozza felszínre. Sem Szindbád, sem Majmunka nem alakoskodik. Kendőzetlen meggyőződéseiket, nyers vágyaikat és reménytelen sóvárgásaikat záporoztatják mívesen csiszolt mondataikban. Kitérő expozíció az élvezetet istenítő férfi semmibe zuhanásához.

Az öncsalás – és önvigasztalás – művészi tökélyre emelt programja ölt testet azokban a bókokban, melyek, a folytonos hazudozás és széptevés ellenére, az „emelt fővel élni” tiszta hitét, rendíthetetlen bizalmát is felragyogtatják. Bánatvárynénak: Minden nagyon jó lesz.

Fájinak: Sohasem hagyjuk el egymást. Majmunkának: Mindig csak téged szerettelek. Egy lánynak: Szép gyermekem, nem bánja meg, ha szeretni fog.

Az önbizalom túltengéséről és a biztos hódítás gyönyöréről árulkodó mondatok látszólag ellentmondanak a cselekvés impotenciáját mazochista szenvedéllyel ostromozó kifakadásnak. Valójában zenei ellenpontszerűen azt készítik elő. Szindbád ugyanis védekezik. Elhíszí, amit mond és csinál, csak később keseredik meg a szája íze, mert a pillanat illékonyságát nagyon is képes megkülönböztetni a földhözragadt valóságtól. Csak így érthető a feltárlkozás, amikor Szindbád arról monologizál, hogy annyit ért az élethez, mint egy gyerek. Hogy nem tudja a viselkedés titkát. Hogy tulajdonképpen egy kertben kellene ücsörögnie – folyton csak tervezve, mert amint cselekedetekre kerül sor, melléit a szegnek.

Kissé groteszk dolog éppen a szerelmi szep-tevők szájából hallani a panaszt. A boldogulás nehézségeiről panaszodik, holott éppen az volt – az lehetett – a titka, hogy mindenkivel boldogult, bármilyen szoknyát is hordott az illető. Akkor hát miről van szó? A szindbádi ösztönösségről, a ráérzés „iránytűjéről”, melyet az átmeneti kor – egyik panacea-jában utal erre a szívvrbló – időtlen időközön át nem fogadhatott el. Így hát nincs egyéb vigasztalódás, nincs több kiút, kiapadnak a források, elfogy a levegő az ábrándosan boldogtalan Szindbád körül. Keserű a finálé: marad a táplálkozás, a narkózis (az alkohol), az irracionálizmus (a vallás) és a fizikai megsemmisülés (a halál).

Szindbád egyik fixa ideája így hangzik: „Az élet a szép hazugságok láncolata.” A hazugság szép, tehát veszélytelen. Láncolat, azaz soha nincs vége. Az életet eszerint másképpen nem érdemes élni; el kell fogadni a furcsa tételt. S ha igen, a logika szabálya ezt diktálja: partnert, médiumot szükséges keresni a kedves föllentések elfogadtatásához. S mit tegyünk, ha az illető a végtelenségig nem óhajt asszisztálni a játékhoz? Netán visszájára fordítja a vádakat? Ha báját és eszét, amennyiben ren-

delkezik vele, ellenséges fegyverré változtatja? Ebben az esetben sem mondhat csődöt a szindbádi taktika. Nincs kivédhetetlen csapás, mely elől hőstünk ki ne térne. Meglehetően gyorsan vágja ki magát a váratlan kutyaszorítókból is. Úgyesen alkalmazkodik, éppen ő, aki pokolba kívánja a konformistákat és a megalkuvókat. S ezzel meg is teremődik a fölény, mellyel Szindbád az életet nézi.

A film cselekményen kívüli vonulatairól külön is érdemes említést tenni. Ezek az elemek nem csupán atmoszferikus jelentőséggel bírnak, sokkal inkább a szindbádi alapélményt motiválják, méghozzá forró hőfokon és a tárgyasítás kaleidoszkópjainak a kompozícióba való szerves illesztésével. Íme, egy hamisítatlan Krúdy-parafrázis a forgatókönyvből:

„A régi templomtorony körül öreg fekete varjak keringtek. A kis szálloda szomszédságában kihajtvá állt a boltajtó. Halkan rezgett a kifényesített borbélytányér. Alkonyattal puha női nevetés halt el a kopott szürke lépcsőkön. Egy zárban utolsókat lengett az elfordított kulcscsomó. Megrebbentek a trombitás angyalok a függönyökön, és egy macska álmosan nyújtózkodott. Megfonnyadt szíromlevél hullott a fehér porcelán mosdótál ölébe. Régmódi kakukkos óra mutatott olyan időt, amilyen talán sehol nincsen. A toronyórán mozdulatlanul ült egy felborzolt tollú varjú. Lassan eltűntek a templom falán az odakarcolt nevek, a félig lekopott évszám a bejárat fölött. A feszületet belepő moha és repkény alól piros bogarak indultak el valamely különös népvándorlásra. Egy régi énekeskönyvben már száz éve préselődött egy kifakult árvácska.”

Lefordítható-e az impressziók szokatlan bőségű áradása a köznapi jelentés nyelvére? Isten ments! Bűvészmutatványának tetszenék, ha valamiféle matematikai művelethez hasonlóan „behelyettesítenénk” a leírás tagjait. Két összefüggés mégis nyilvánvaló. Egyrészt: a múltat támasztják fel a képek („régí templomtorony”, „kopott szürke lépcsők”, „megfonnyadt szíromlevelek”, „régimódi kakukkos óra”, „moha és repkény”, „kifakult ár-

vácska” stb.), másfelől: az egymásba kapcsolódó „snittek” elégikus-nosztalgikus patina rokonítja.

Van ebben az emlékfaggatásban valami szomorú ragyogás, titokzatos mélabú, melyet a halott világ élő vagy éledő rekvizitumai furcsa módon nem semlegesítenek, hanem – ellenkezőleg – fölerősítenek. A rég múlt időbe való visszatérés szándékáról, a színes képzelet tegnapot és mátt összemósó játékaról (mint az élmény valóságos tartalmáról) vallanak a lát-szólagos szigorú logika nélkül egymásba úszó képsorok.

A tárgyaknak másfajta szerepük is funkcionális. A régi templomtorony, a kis szálloda, a kopott szürke lépcső, az énekeskönyv – nem mellékes kulisszák a sztoriban. Szindbádhoz csakis ilyen külvilág s efféle tárgyak illenek. Ha ezt a miliót a képsorok nem érzékeltetnék,

a jellemrajz válna szegényesebbé. Sára Sándor felvételei vakítóan színes metszeteket hasítanak ki, megállítják a pillanatot, s zenei összhangzattal „rímeltetik össze” az emelkedettség és visszafogottság andantéit és fúgáit.

Latinovits Zoltán játékaról külön tanulmányt illenék írni. Ő is Szindbád volt egy kicsit, akárcsak a rendező (nem véletlen, hogy nyilatkozataiban szinte minden filmszerepéről lekicsinyléssel nyilatkozott, csak Huszárik és a *Szindbád* előtt emelte meg fenntartás nélkül a kalapját). Figura és színész ilyen találkozása talán nincs is példa nálunk.

S ami summaként értékelésünk végére kívánczik: a film még egy idézet erejéig sem nyúl vissza az örök Casanova- vagy Don Juan-motívumokhoz. Ez a Szindbád – magyar; cselekvési tere, megnyilatkozási szférája szoros szálakkal kötődik a hazai talajhoz.

V. J.